

**TURUN
YLIOPISTO**
Oikeustieteellinen
tiedekunta

Urheilijoiden sosiaaliturvan erityissääntely: yhdenvertaisuuden arviointia

OT00BE21 Urheilu oikeus
ON-työ

Laatija:
Nooa Laurikainen

30.11.2024

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkistettu Turnitin
OriginalityCheck -järjestelmällä.

ON-työ

Oppiaine: Urheiluoikeus

Tekijä: Nooa Laurikainen

Otsikko: Urheilijoiden sosiaaliturvan erityissääntely: yhdenvertaisuuden arviointia

Ohjaaja: Antti Aine

Sivumäärä: 25 sivua

Päivämäärä: 30.11.2024

Ammattiuurheilijoiden sosiaaliturva on ollut pitkään keskustelunaiheena Suomessa, mutta erityisesti koronapandemia nosti aiheen jälleen ajankohtaiseksi. Viime vuosina mediassa on kiinnitetty huomiota urheilijoiden sosiaaliturvan puutteisiin ja kyseenalaistettu sen yhdenvertaisuutta verrattuna muihin tulonsaajaryhmiin. Tämä tutkielma keskittyy yksilöurheilijoiden aseman arviointiin suhteessa joukkueurheilijoihin erityisesti vuoden 2009 voimaantulleen urheilijan tapaturma- ja eläketurvasta annetun lain näkökulmasta. Tarkastelun kohteena ovat myös lain esitöiden antamat tulkinnat sekä tätä edeltäneet säädökset vuosilta 1995, 1998 ja 2000.

Tutkimuksen tavoitteena on analysoida yksilöurheilijan asemaa sosiaaliturvan saajana, tunnistaa heidän tilanteeseensa liittyviä ongelmakohtia ja esittää mahdollisia ratkaisuja yhdenvertaisuuden parantamiseksi. Tutkimus nojaa lainopilliseen tutkimusmetodiin ja teoreettinen viitekehys yhdistää urheilu- ja sosiaalioikeuden sekä yhdenvertaisuuden näkökulmat perus- ja ihmisoikeuksiin.

Tutkielman keskeiset tulokset osoittavat, että urheilijoiden sosiaaliturvan sääntely Suomessa on alusta alkaen painottunut joukkueurheilijoihin, ja yksilöurheilijoiden asema on jäänyt marginaaliseksi. Vuoden 1995 ensimmäisessä asetuksessa yksilöurheilijat jätettiin kokonaan sääntelyn ulkopuolelle, ja myöhemmät lait ovat vain osittain korjanneet tätä epäkohtaa. Vuoden 2009 laki eriytti joukkue- ja yksilöurheilijoiden aseman edelleen, kun yksilöurheilijoiden vakuuttamisvelvollisuus poistettiin. Tämä uudistus asettaa yksilöurheilijat merkittävästi heikompaan asemaan sosiaaliturvan näkökulmasta.

Ratkaisuvaihtoehtoina tutkielma ehdottaa joko vuoden 2009 lain merkittävää uudistamista siten, että yksilöurheilijoiden erityisasema otetaan huomioon, tai siirtymistä Ruotsin mallin mukaiseen järjestelmään, jossa urheilijat kuuluvat yleisen sosiaaliturvalainsäädännön piiriin ilman erillissääntelyä. Tutkielmassa esitetään myös, että lainsäädäntö ja sen uudistusehdotukset tulisi alistaa perustuslakivaliokunnan arvioitaviksi, jotta varmistetaan niiden perusoikeuksia kunnioittava luonne.

Urheilijoiden sosiaaliturvan erityissääntely on ollut tarpeen urheilun erityispiirteiden vuoksi, mutta nykyinen järjestelmä ei täytä yhdenvertaisuuden ja oikeudenmukaisuuden vaatimuksia. Tutkimus nostaa esiin tarpeen järjestelmän selkeyttämiseen ja urheilijoiden yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseen tulevaisuudessa.

Avainsanat: urheiluoikeus, sosiaaliturva, yhdenvertaisuus, yksilöurheilu

Sisällys

Urheilijoiden sosiaaliturvan erityissääntely: yhdenvertaisuuden arviointia	I
Lähteet	IV
Lyhenteet	VI
1 Johdanto	1
1.1 Johdatus aiheeseen	1
1.2 Teoreettinen viitekehys	2
1.3 Termistö, aiheen rajaus ja tutkimuskysymykset	3
1.4 Urheilijan sosiaaliturvan lyhyt historia	5
2 Tarkasteltavat lainkohdat	8
2.1 Tapaturman määritelmä	8
2.2 Vakuuttamisvelvollisuus	10
2.3 Tuloraja	10
3 Perusoikeuksien rajoitusedellytykset	12
3.1 Perusoikeuksista yleisesti	12
3.2 Rajoitusedellytykset	13
3.3 Urheilijan sosiaaliturva ja perusoikeuksien rajoitusedellytykset	15
4 Yhdenvertaisuuden arviointia	18
4.1 Yleinen sosiaaliturva	18
4.2 Asema suhteessa joukkueurheilijaan	18
5 Lopuksi	21
5.1 Ruotsin malli	21
5.2 Johtopäätöksiä	22
5.3 Pohdintaa	24

Lähteet

Kirjallisuus

Anttila, Vesa, Joukkueurheilijan erityinen tapaturmaeläkejärjestelmä. Turku 2011.

Halila, Heikki – Norros, Olli, Urheiluoikeus. Alma Talent 2017.

Hallberg, Pekka, Perusoikeusjärjestelmä, s. 31–58 teoksessa Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka (toim.), Perusoikeudet. Werner Söderström lakitieto 1999.

Karapuu, Heikki, Perusoikeuksien tausta ja yleinen sisältö, s. 61–110 teoksessa Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka (toim.), Perusoikeudet. Werner Söderström lakitieto 1999.

Muinonen, Tiina, Urheilijan sosiaaliturva eräiden sosiaaliturvaan läheisesti liittyvien perusoikeuksien näkökulmasta tarkasteltuna. Turku 2007.

Rauste, Olli, Urheiluoikeus. Lakimiesliiton kustannus 1997.

Rosengren, Åsa, Sosiaaliturva Ruotsissa. Suomen kuntaliitto 1999.

Tuori, Kaarlo – Kotkas, Toomas, Sosiaalioikeus. 6., uudistettu painos. Alma Talent 2023.

Viljanen, Veli-Pekka, Perusoikeuksien rajoittaminen, s. 157–186 teoksessa Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka (toim.), Perusoikeudet. Werner Söderström lakitieto 1999.

Viljanen, Veli-Pekka, Perusoikeuksien rajoitusedellytykset. WSOY lakitieto 2001.

Virallislähteet

HE 309/1993 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

HE 356/1994 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle urheilijoiden sosiaaliturvaa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 22/2009 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi urheilijan tapaturma- ja eläketurvasta.

PeVM 25/1994. Perustuslakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä n:o 309/1993 vp perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

Oikeustapaukset

KKO 1993:40

KKO 1993:42

Muut lähteet

Huippu-urheilun instituutti Kihu: Ammattiurheilijoiden määrä tasaisessa kasvussa.

18.9.2018. <https://kihu.fi/ammattiurheilijoiden-maara-tasaisessa-kasvussa>

(Luettu 23.10.2024).

Tapaturmavakuutuskeskus: Ammattiurheilijoiden vakuutustilasto. 12.4.2024.

<https://www.tyotapaturmatieto.fi/julkaisu/tyotapaturmatietopalvelu/3413?c=35>

(Luettu 23.10.2024).

Vahva ja välittävä Suomi – Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023.

Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58, s. 94.

Lyhenteet

KKO	korkein oikeus
PL	Suomen perustuslaki 11.6.1999/731
TEL	Työntekijän eläkelaki 19.5.2006/395
TyTAL	Työtapaturma- ja ammattitautilaki 24.4.2015/459
UEL	Laki urheilijan tapaturma- ja eläketurvasta 24.4.2009/276
YEL	Yrittäjän eläkelaki 22.12.2006/1272

1 Johdanto

1.1 Johdatus aiheeseen

Ammattiurheilijoiden sosiaaliturvan sääntely, erityisesti ansiosidonnaisessa tapaturma- ja eläketurvassa, kävi 1990-luvulla läpi eräänlaisen murrosvaiheen.¹ Tarkastellessa tavanomaisessa työsuhteessa olevaa henkilöä tai itsenäistä yrittäjää ansiosidonnaisen tapaturma- ja eläketurvan sääntely on varsin selkeää. Kun työntekijä on tavanomaisessa työsuhteessa työnantajaan, työnantaja on velvollinen hankkimaan ja kustantamaan työntekijän pakolliset tapaturma- ja eläkevakuutukset.² Yrittäjänä toimiva henkilö on velvollinen ottamaan eläkevakuutuksen itselleen. Tällaisella henkilöllä on myös oikeus ja mahdollisuus hankkia itselleen lakisääteinen tapaturmavakuutus, mutta se on kuitenkin vapaaehtoista.³

Ennen mainittua ammattiurheilijoiden tapaturma- ja eläketurvan sääntelyn murrosvaihetta urheilua ei yleensä katsottu työsuhteessa olemiseksi. Toisaalta tätä toimintaa ei myöskään mielletty yrittäjänä toimimiseksikaan. Ammattiurheilijoiden asema sosiaaliturvan saajina näiden vakuutusjärjestelmien osalta oli vähintäänkin epäselvä, ja he olivat asettuneet lakisääteisten tapaturma- ja eläkevakuutuksien kannalta eräänlaiselle harmaalle alueelle.⁴

Ammattiurheilijoiden aseman tarkentuminen alkoi vuonna 1993 kahden korkeimman oikeuden päätöksen myötä. Tällä hetkellä asiaa säännellään vuonna 2009 voimaan tulleella urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta annetulla lailla (urheilijalaki, UEL, 276/2009), joka on merkittävä edistysaskel urheilijoiden sosiaaliturvan täydentäjänä ja heidän asemansa selkeyttäjänä. Kyseinen laki sisältää kuitenkin useita elementtejä, jotka vaikuttavat asettavan yksilöurheilijat heikompaan asemaan joukkueurheilijoihin nähden. Tämän voi nähdä tarkastelemalla ensinnäkin urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvan sääntelyn historiaa ja sen sisältöä vuosien 1993 ja 2009 välillä sekä urheilijalain ja sen esitöitä.

¹ Halila – Norros 2017, s. 263–265.

² TyTAL 3.1 § ja TEL 1.2 §.

³ TyTAL 188–190 § ja YEL 1.2 §.

⁴ Halila – Norros 2017, s. 263–264; Rauste 1997, s. 183.

1.2 Teoreettinen viitekehys

Sosiaalioikeus on oikeudenalana osa julkisoikeutta, ja se käsittää ne oikeusjärjestykseen sisältyvät oikeusnormit, jotka määrittävät yksilöiden oikeutta sosiaaliturvaan. Sosiaaliturva jaetaan usein kahteen päälohkoon: toimeentuloturvaan sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoon.⁵ Toimeentuloturva taas voidaan jakaa rahoitustapansa mukaan sosiaalivakuutukseen ja -avustukseen taikka perustuslain (PL, 731/1999) mukaisesti välttämättömään toimeentuloturvaan ja perustoimeentulon turvaan.⁶ Urheilu-oikeuden kannalta mielenkiinto kohdistuu lähes ainoastaan urheilijoiden toimeentuloturvaan. Toimeentuloturvan osalta tarkastelu koskee pääasiassa ansiosidonnaista tapaturma- ja eläketurvaa, joka kuuluu perustuslain 19.2 §:n mukaiseen perustoimeentulon turvaan.

Muihin sosiaaliturvan osa-alueisiin urheilun erityispiirteet eivät juuri vaikuta.⁷ Näistä syistä käytän tutkielmassani käsitettä *urheilijan tai urheilijoiden sosiaaliturva*, jolla tarkoitan vain tätä urheilu-oikeudellisesti mielenkiintoista osaa sosiaaliturvasta eli ammattuurheilijoiden ansiosidonnaista tapaturma- ja eläketurvaa. Edellä mainituista syistä tutkielmassa sovelletaan ensisijaisesti sosiaalioikeuden yleisiä oppeja, kuten termistöä ja periaatteita.

Perusoikeusuudistus toteutettiin Suomessa vuonna 1995 uusien Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden myötä.⁸ Nämä 1.8.1995 voimaan tulleet säännökset Suomen Hallitusmuodossa sisällytettiin vuonna 2000 voimaan tulleeseen perustuslakiin. Perustuslakivaliokunta on perusoikeusuudistusta tehdessään lausunut yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon keskeisestä asemasta kansallisessa perusoikeusjärjestelmässä ja kansainvälisessä ihmisoikeusnormistossa.⁹

Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Tämä yhdenvertaisuussäännös kohdistuu kaikkeen julkisen vallan käyttöön. Perustuslain 6 § sisältää niin kutsutun syrjintäkiellon, jonka mukaan ”ketään ei saa asettaa ilman hyväksyttävää

⁵ Tuori – Kotkas 2023, s. 1–4.

⁶ PL 19 §; Halila – Norros 2017, s. 262–263.

⁷ Halila – Norros 2017, s. 263.

⁸ Ks. HE 309/1993.

⁹ Ks. PeVM 25/1994 s. 25.

perustetta eri asemaan – – henkilöön liittyvän syyn perusteella”. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Perusoikeussäännöksiä tulee kunnioittaa tuomioistuimissa ja viranomaisissa sekä laintulkinnassa. Lisäksi lainsäätäjät ei voi tavallista lainsäätäjärjestystä käyttäen säätää lakeja, jotka ovat perusoikeuksien vastaisia. Suomessa on kehitetty, ja myös laajasti hyväksytty, perusoikeuksien rajoitusedellytyksiä koskeva oppi.¹⁰ Oppi perustuu pääasiassa perustuslakivaliokunnan linjausten mukaisiin kriteereihin, joiden täytyessä on sallittua puuttua perusoikeuksiin. Nämä kriteerit ovat vaatimukset lailla säätämisestä, täsmällisyydestä- ja tarkkarajaisuudesta, rajoitusperusteen hyväksyttävyydestä, ydinalueen koskemattomuudesta, suhteellisuudesta, oikeusturvasta ja ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisesta.¹¹ Toki erityisesti lainsäädännölle on ominaista, että se voi usein kohdella tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin edistääkseen muun muassa tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutumista.

1.3 Termistö, aiheen rajaus ja tutkimuskysymykset

Urheilijalain 1 ja 15 §:issä määritellään lain soveltamisala. Lain mukaisen vakuutuksen on velvollinen hankkimaan Suomessa urheilutoimintaa harjoittava urheiluseura tai muu urheilutoimintaa harjoittava yhteisö, joka sopii urheilijan kanssa vähintään 9 600 euron¹² suuruisen veronalaisen palkan maksamisesta vuodessa tai vuotta lyhyemmässä pelikaudessa. Lain esitöiden mukaan tähän soveltamisalaan on käytännössä tarkoitettu kuuluvan työsuhteessa tapahtuva joukkueurheilu.¹³ Näin ollen käytän tutkielmassani UEL 1 §:ssä tarkoitetuista ammattuurheilijoista käsitettä *joukkueurheilijat*, vaikka palkkarajan ylittyessä vakuuttamisvelvollisuus voi syntyä myös urheiluyhteisölle, joka maksaa palkkaa yksilöurheilijalle. UEL 15 §:n mukaan urheilijalla, joka ei ole sopinut tällaisesta veronalaisesta palkasta seuran tai muun yhteisön kanssa, mutta joka saa pääasiallisesti Suomessa harjoittamastaan urheilemisesta vuodessa veronalaista tuloa vähintään 9 600

¹⁰ Tähän aiheeseen palataan syvällisemmin jaksossa 3.2.

¹¹ Ks. esim. Viljanen 2001, s. 144–164.

¹² UEL 17 §:ssä määritellään vuosittaiset indeksikorotukset. Tässä tutkielmassa viitataan alkuperäisiin korottamattomiin summiin. Summa on tänä vuonna korotusten kanssa 13 180 euroa.

¹³ HE 22/2009 vp, s. 17.

euroa¹⁴, on kuitenkin vakuuttamismahdollisuus. Käytän tutkielmassani UEL 15 §:ssä tarkoitetuista ammattuurheilijoista käsitettä *yksilöurheilijat*. Kokonaisuudessaan lain soveltamisalaan kuuluvista ammattuurheilijoista käytän tutkielmassa selvyuden vuoksi käsitettä *urheilijat*.

Tutkimuksen kohteena on urheilijalain soveltamisalaan kuuluvat urheilijat heidän oikeutensa ansiosidonnaiseen tapaturma- ja eläketurvaan. Vertaan tutkimuksessani joukkue- ja yksilöurheilijoiden asemia urheilijan sosiaaliturvan saajina. Tutkin myös urheilijan sosiaaliturvan sääntelyn kehitystä ja nykytilaa sekä urheilijalain esitöiden mukaisten tavoitteiden toteutumista voimaan tullessa laissa. Tarkastelen myös urheilijoiden sosiaaliturvan erityissääntelyä perusoikeuksien rajoitusedellytysten kannalta sekä lopuksi esittelen lyhyesti Ruotsin lainsäädännön mukaisen ratkaisun urheilijoiden sosiaaliturvan järjestämiselle.

Urheilijoiden sosiaaliturvan erillissääntelyyn on ollut tarkoituksenmukaiset motiivit, mutta sen lyhyen historian aikana laissa ja lain esitöissä on tehty selkeä erottelu joukkue- ja yksilöurheilijoiden välille. Tutkielman aiheena on siis yksilöurheilijoiden aseman yhdenvertaisuus suhteessa joukkueurheilijoihin erityisesti vuonna 2009 voimaantulleen urheilijan tapaturma- ja eläketurvasta annetun lain kannalta. Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella yksilöurheilijan asemaa sosiaaliturvan saajana. Tutkimusmenetelmänä käytetään lainoppia. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys on urheilu- ja sosiaalioikeudellinen sekä siinä on yhdenvertaisuuden osalta liittymäkohtia perus- ja ihmisoikeuksiin.

Tarkoituksena tässä tutkielmassa on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1) Ovatko joukkue- ja yksilöurheilija yhdenvertaisessa asemassa urheilijalain mukaisen sosiaaliturvan saajina?
- 2) Onko urheilijan sosiaaliturvan erityissääntely hyväksyttävä perusoikeuksien rajoitusedellytysten mukaisesti?

¹⁴ UEL 15 §:n mukaan tähän lasketaan mukaan kaikki urheilemisesta saadut veronalaiset tulot, eikä vain urheiluyhteisön maksamat veronalaiset palkat.

1.4 Urheilijan sosiaaliturvan lyhyt historia

Urheilijoiden asema suhteessa urheiluseuroihin ja muihin urheiluyhdistyksiin täsmentyi 1990-luvun aikana merkittävästi. Tämän täsmentymisen aloitti korkeimman oikeuden ennakkoratkaisut vuonna 1993. Ennakkoratkaisut KKO 1993:40 ja 1993:42 vahvistivat, että urheilijan voidaan katsoa toimivan mihin tahansa muuhunkin työhön rinnastettavassa työsuhteessa. Korkein oikeus kuitenkin katsoi, että työsuhteen yleisten tunnusmerkkien on täytyttävä. Tämä tarkoitti sitä, että myös urheilijat kuuluivat nyt työperusteisen sosiaaliturvan piiriin ainakin, kun kysymys oli ennakkoratkaisujen mukaisten tapausten kaltaisista olosuhteista.¹⁵

Tämä nähtiin kuitenkin nopeasti ongelmallisena, sillä tapaturma- ja eläketurvan soveltuminen urheiluun arvioitiin ainoastaan yksittäisten ennakkoratkaisujen avulla, eikä tämä oikeastaan selkeyttänyt oikeustilaa entisestään. Urheilijoiden korkean tapaturmariskin ja urheilulajien välisten erojen vuoksi urheilun myös katsottiin soveltuvan huonosti yleisen tapaturma- ja eläketurvan piiriin. Lisäksi urheiluseurojen ja muiden urheilutoimintaa harjoittavien yhdistysten katsottiin olevan heikommassa taloudellisessa asemassa ajatellen näiden lakisääteisten vakuutusten hankkimisen velvollisuutta.¹⁶

Näiden syiden seurauksena lainsäätäjät koki tarpeelliseksi antaa asetus urheilijoiden eläketurvan ja tapaturmaturvan järjestämisestä (537/1995). Tämän lisäksi urheilu rajattiin nimenomaisilla lisäyksillä muiden yleisten sosiaaliturvalakien soveltamisalan ulkopuolelle. Tämän ensimmäisen asetuksen soveltamisalaan kuuluivat vain sellaiset urheilijat, jotka olivat sopimussuhteessa urheiluseuraan tai liikuntajärjestöön. Asetus sisälsi yhteensä viisi pykälää, mikä kuvastaa sääntelyn suppeutta ja valmistelun nopeaa aikataulua.

Hallituksen esityksessä pohdittiin jo tällöin useaan otteeseen asetuksen suhdetta yksilöurheilijoihin. Toistuvasti kuitenkin tultiin siihen lopputulokseen, että yksilölajien osalta työsuhdetta ei yleensä synny, koska työsuhteeseen kuuluva johto ja valvonta, jonka katsottiin edellä käsiteltyjen korkeimman oikeuden päätösten perusteella olevan merkittävässä asemassa urheilijan työsuhteessa, puuttuu.¹⁷ Näin ollen yksilöurheilijat, jotka eivät saaneet tuloa

¹⁵ Halila – Norros 2017, s. 263–264. Ks. myös esim. VakO 5122/93/2542.

¹⁶ Ks. HE 356/1994 vp, s. 4; HE 22/2009 vp, s. 12.

¹⁷ HE 356/1994 vp, s. 2.

urheiluseuralta taikka joiden urheiluseuralta saamat tulot jäivät alle tietyn tulorajan¹⁸, jätettiin soveltamisalan ulkopuolelle kokonaan. Yksilöurheilijat olivat hetkellisesti siis sekä yleisen sosiaaliturvan että urheilijan sosiaaliturvan ulkopuolella. Tämä toki nähtiin pian ongelmallisena ja syntyi tarve uusia asetus.

Vuoden 1995 asetus uusittiin vuonna 1998 uudella asetuksella (275/1998). Tässä asetuksessa otettiin jo huomioon myös yksilöurheilijat määrittelemällä, että jos urheilijalla ei ole sopimusta urheiluseuran tai liikuntajärjestön kanssa, on hänen itse järjestettävä itselleen lain tarkoittama vakuutusturva. Yksilöurheilija oli siis yhtä lailla velvollinen olemaan tapaturmien ja eläkkeen varalta vakuutettuna, aivan kuin joukkueurheilijakin. Ainoa ero oli se, että joukkueurheilijan ”työnantajalla” eli urheiluseuralla oli kyseinen vakuuttamisvelvollisuus.

Vuonna 2000 nähtiin jo erityisesti perusoikeuksien rajoitusedellytysten vuoksi tarve siirtää asetuksesta lakiin urheilijoiden sosiaaliturvassa. Voimaan saatettiin laki urheilijan tapaturma- ja eläketurvasta (575/2000). Vuoden 2000 laissa pysyttiin edelleen viimeisimmän asetuksen periaatteessa siitä, että niin joukkue- kuin yksilöurheilijakin kuului sääntelyn soveltamisalaan.

Urheilulaki uudistettiin vuonna 2009 (276/2009), ja kyseinen uudistettu laki sääntelee tällä hetkellä urheilijoiden sosiaaliturvaa. Hallituksen esityksen mukaan yksi merkittävistä syistä uudistaa vuoden 2000 laki vuonna 2009 oli se, että urheilijoiden sosiaaliturvassa, tapaturma- ja eläketurvassa, nähtiin painetta lainsäädännön muuttamiseen erityisesti vanhan vakuutusturvan kustannusten jatkuvan nousun takia. Toinen pääsyy lainsäädännön uudistamiselle oli puutteet esimerkiksi pysyvään työkyvyttömyyteen liittyen.¹⁹

Tämä paine sai aikaan sen, että muun muassa tapaturman määritelmää tarkennettiin. Hallituksen esityksen mukaan tämä tarkennus tehtiin erottamaan tapaturmat sairauksista. Jotta sairaus voisi olla lain mukaan korvattava, tulee sen olla seurausta tapaturmasta. Toinen suuri muutos, joka vuoden 2009 lakiin tuotiin, oli vakuuttamisvelvollisuuden poistaminen yksilöurheilijoilta. Näihin lainkohtiin palataan seuraavassa jaksossa.

Yksilöurheilijoiden soveltuvuus pakollisesti vakuutettavien piiriin nähtiin ongelmalliseksi, sillä yksilöurheilija urheilee yleensä omaan lukuunsa ja kantaa itse riskin toimintansa vastuusta ammatinharjoittajan tavoin. Järjestelmä onkin ollut tarkoitus saada

¹⁸ 56 640 markkaa kalenterivuodessa, tähän aiheeseen palataan tarkemmin jaksossa 2.3.

¹⁹ HE 22/2009 vp, s. 3.

yksilöurheilijoiden kannalta vastaamaan tapaturmavakuutuslain mukaista menettelyä yrittäjätoiminnan osalta.²⁰

²⁰ HE 22/2009 vp, s. 27.

2 Tarkasteltavat lainkohdat

2.1 Tapaturman määritelmä

UEL 2 §:n mukaan:

Tapaturmalla tarkoitetaan äkillisen, odottamattoman ulkoisen tekijän aiheuttamaa vammaa tai sairautta ja siitä seurannutta kuolemaa.

Tämän lain mukaan urheilijalle korvataan tapaturma, joka hänelle sattuu lajille ominaisissa olosuhteissa ennen kuin hän täyttää 65 vuotta:

- 1) peli- tai urheilusuorituksen yhteydessä;
- 2) ohjatussa, valvotussa tai harjoitteluohjelman mukaisessa harjoittelussa;
- 3) urheilijan ollessa siirtymässä asunoltaan tai majoitustiloista kilpailu-, peli- tai harjoittelupaikalle tai sieltä takaisin;
- 4) peli-, kilpailu- tai harjoitusmatkoilla matkaohjelman mukaisessa toiminnassa;
- 5) hänen toimiessaan 1 §:ssä tarkoitetun urheiluseuran tai muun urheilutoimintaa harjoittavan yhteisön määräyksestä seuran tai yhteisön edustajana edustustilaisuudessa taikka matkalla tällaiseen tilaisuuteen tai sieltä takaisin.

Erityistä huomiota on mielestäni kiinnitettävä kohtiin 2 ja 5. Kohta 5 soveltuu ilmeisen selvästi joukkueurheilijaan hänen edustaessaan urheiluseuraansa. Vaikka yksilöurheilijatkin voivat saada urheiluseuralta tai muulta urheilutoimintaa harjoittavalta yhteisöltä edustusmääräyksiä, on yksilöurheilijalle huomattavasti tavallisempaa edustaa itse itseään edustustilaisuuksissa. Ottaen huomioon edellä mainittu yksilöurheilijan yksityisen elinkeinonharjoittajan asema verrattuna joukkueurheilijan vakiintuneesti tunnistettuun työsuhteeseen, on myös luonnollista, että yksilöurheilijalla on sopimuksia esimerkiksi sponsorien kanssa edustamisesta. Yksilöurheilijan tuloista suurikin osa voi olla brändiyhteistöitä tai muita kumppanuuksia, joiden toivossa yksilöurheilijat tekevät itsensä näkyväksi erilaisissa urheiluun liittyvissä tilaisuuksissa ja tapahtumissa. Lain sanamuodon mukaan tällaiset urheilijan itse päättämät esiintymiset eivät kuuluisi turvan piiriin.

Kohta 2 lienee yksilöurheilijan aseman kannalta vieläkin pulmallisempi. Se, mitä tarkoitetaan kohdan 2 mukaisena harjoitteluna, muodostunee rajankäyntikysymykseksi erityisesti yksilöurheilijoista puhuttaessa.²¹ Vaikka hallituksen esitys mainitseekin erikseen

²¹ Halila – Norros 2017, s. 269.

yksilöurheilijat ja kohdan soveltumisen heihin, perustelut ja kohdan tarkoituksen avaaminen keskittyy pääosin joukkueurheilijoihin. Yksilöurheilijoiden osalta hallituksen esityksessä sanotaan näin:

Yksilöurheilijat harjoittelevat pääasiallisesti valmentajan kanssa sovitun harjoitteluohjelman mukaisesti silloin kun urheilijalla on oma valmentaja. Harjoittelu tapahtuu tällöin usein omatoimisesti. Urheiluammatin erityispiirteistä johtuen on perusteltua, että paitsi ohjatussa ja valvotussa joukkueen yhteisessä harjoittelussa sattunut tapaturma, myös omatoimisessa harjoittelussa urheilijalle sattunut tapaturma kuuluu vakuutusturvan piiriin silloin, kun omatoiminen harjoittelu tapahtuu valmentajan urheilijalle etukäteen antaman henkilökohtaisen harjoitteluohjelman mukaisesti.

Harjoitteluohjelma voidaan lyhyille jaksoille antaa myös suullisesti. Vahingotilanteessa harjoitteluohjelman tarkempi sisältö tulee kuitenkin voida luotettavalla tavalla selvittää. Tarkoituksena on erottaa korvaussuojan piiristä vapaa-ajanurheilu.

Lain soveltamisalan piiriin kuuluvan yksilöurheilijan voidaan olettaa olevan ammattitaitoinen lajissaan ja muutenkin kykenevä suunnittelemaan myös omat harjoituksensa. Tämä on jopa tavallista esimerkiksi kauden ulkopuolella. Mahdollinen valmentaja saattaa asettaa tavoitteita tai muita yksittäisiä harjoituksia laajempia vaatimuksia harjoittelulle, mutta monet yksilöurheilijat saattavat itse suunnitella tarkat harjoituksensa. Hallituksen esityksen maininta siitä, että harjoitteluohjelman sisältö tulisi voida luotettavalla tavalla selvittää, viittaa siihen, että harjoitteluohjelma tulisi ainakin tehdä kirjallisesti. Tämäkin luo ongelman kokeneen yksilöurheilijan osalta: urheilija saattaa tietää viimeistään yksityiskohtaa myöten, millä tavalla, intensiteetillä ja kestolla hänen tulee mitkään harjoitteet suorittaa kyseessä olevalla harjoittelukerralla. Jos hän ei ole näitä kirjallisesti laatinut, tapaturman sattuessa hän voi joutua näyttöongelmien eteen korvattavuutta selvittäessä.

Samanlaista ongelmaa harjoitteluohjelmanmukaisuudelle ei usein joukkueurheilijan osalta muodostu, sillä pääsääntöisesti harjoittelu on lain kohdan vaatimalla tavalla joko ohjattua tai valvottua myös kauden ulkopuolella.

Vaikka laissa ja lain esitöissä on otettu huomioon yksilöurheilijat omilla maininnoillaan, on selvää, että laki on kirjoitettu valtaosin joukkueurheilijoiden tarpeet mielessä pitäen, ja lain esityöt pyrkivät paikkaamaan tätä selkeää epätasapainoa muutamilla tarkennuksilla.

2.2 Vakuuttamisvelvollisuus

Toinen suuri uudistus vuoden 2009 urheilulaissa oli vakuuttamisvelvollisuuden poistaminen yksilöurheilijoilta. Vuoden 2000 laissa tällaista erottelua ei ollut tehty, vaan yksilöurheilijat kuuluivat yhtä lailla vakuuttamisvelvollisuuden piiriin täyttäessään tulovaatimuksen. Vaikka tällä uudistuksella onkin kiinnitetty aiempaa lakia enemmän huomiota yksilöurheilijoiden aseman elinkeinonharjoittajanomaiseen luonteeseen, yksilöurheilijoiden sosiaaliturvaa on samalla heikennetty.

Vapaaehtoisuudesta tässä tapauksessa seuraa mitä todennäköisimmin se, että heikommin toimeentuleva yksilöurheilija saattaa päättää olla ottamatta lakisääteistä tapaturma- ja eläkevakuutusta ollenkaan. Urheilija kokee, että hänen varansa edistävät hänen uraansa ja elämäänsä enemmän muissa sijoituskohteissa kuin tapaturma- ja eläkevakuutuksessa. Vakuutuksen voi hankkia sitten, kun menestystä uralla tulee enemmän. Vaikka näin ajateltuna yksilöurheilijan vastuu omasta toiminnasta onkin ilmeisempi kuin joukkueurheilijalla, tämän uudistuksen voidaan katsoa antavan nurinkurisen kuvan uudistuksen tavoitteista. Hallituksen esityksen ensimmäisillä sivuilla kerrotaan uudistuksen toisena isona syynä olevan liian suuret kustannukset kyseisen lain mukaisten vakuutusten perusteella maksettavien korvausten osalta. Tämän jälkeen luopuminen yksilöurheilijoiden vakuuttamisvelvollisuudesta saattaa antaa sen kuvan, että yksilöurheilijoiden toivotaan ottavan lainmukainen vakuutus harvemmin tulevaisuudessa.

2.3 Tuloraja

Mainitsemisen arvoinen on myös vuonna 1998 voimaan tulleesta asetuksesta lähtien sääntelyn soveltamisalaa rajoittava tuloraja. Urheilulain soveltamisalaan kuuluu ainoastaan sellainen urheilija, joka saa urheilemisesta kalenterivuodessa veronalaista tuloa vähintään 9 600 euroa.²² Yksilöurheilijoiden vapaaehtoista vakuuttamista koskevan UEL 15 §:n tulorajaan lasketaan myös muut veronalaiset tulot kuin vain urheiluyhteisöjen maksamat palkat.

Tällaisia ovat esimerkiksi urheilijoiden sponsorointikorvaukset. Joissain tapauksissa tällaiset tulot muodostavat suurenkin osan yksilöurheilijan kokonaisansioista.²³ Tästä seuraakin se,

²² UEL 17 §:ssä määritellään vuosittaiset indeksikorotukset. Tässä tutkielmassa viitataan alkuperäisiin korottamattomiin summiin. Summa on tänä vuonna korotusten kanssa 13 180 euroa.

²³ Halila – Norros 2017, s. 266–267.

että yksilöurheilijoiden tulot ovat lähtökohtaisesti paljon vaihtelevampia vuodesta toiseen, kuin joukkueurheilijoiden. Sponsorisopimuksia voi yhtenä vuonna tulla solmituksi useita ja toisena niitä ei välttämättä solmita ollenkaan. Yksilöurheilija saattaa tällaisessa tilanteessa joutua jatkuvasti pelkäämään putoavansa ulos lain soveltamisalasta. Tämä ongelma on käytännössä varsin hypoteettinen, mutta osoittaa edelleen yhdessä muiden tekijöiden kanssa urheilijoiden sosiaaliturvan olevan säännelty enemmän joukkueurheilijoiden kuin yksilöurheilijoiden hyväksi.

3 Perusoikeuksien rajoitusedellytykset

3.1 Perusoikeuksista yleisesti

Perusoikeuksilla tarkoitetaan perustuslaissa säädettyjä, yksilölle kuuluvia oikeuksia. Näille oikeuksille on ominaista niiden erityinen asema perustuslaintasoisuudesta seuraavan erityisen pysyvyyden vuoksi.²⁴ Perusoikeuksia pidetään perustavanlaatuisina ja erityisen tärkeinä oikeuksina, jotka kuuluvat kaikille yhdenvertaisesti. Niiden pysyvyys ja oikeudellinen merkitys ovat keskeisiä piirteitä. Perusoikeuksia voidaan jaotella sisällön perusteella eri ryhmiin, kuten vapausoikeudet, oikeusturva, TSS-oikeudet, tasa-arvoisuus- ja osallistumisoikeudet. Toinen tapa luokitella perusoikeuksia on niiden historiallinen kehitys ns. sukupolvi- jaottelun mukaan. Ensimmäisen sukupolven oikeuksia ovat vapausoikeudet, joita seurasivat toisen sukupolven TSS-oikeudet ja kolmannen sukupolven kollektiiviset oikeudet.²⁵

Perusoikeudet ovat olleet oikeusvaltion keskeinen osa, erityisesti kansalaisvapauksien ja oikeusturvan takaajina. Perinteisesti perusoikeudet nähtiin yksilön vapauspiirinä valtion toimista. Niillä oli käytännön merkitystä lähinnä lainsäädäntömenettelyissä, mutta niiden asema yksilön oikeuksina vahvistui, kun niitä alettiin soveltaa hallinnossa ja tuomioistuimissa.²⁶ Kehityksen taustalla olivat oikeussäännösten tarkentuminen ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten vaikutus. Perusoikeuksien tulkinnassa on erotettu suppea ja laaja näkemys. Suppean näkemyksen mukaan perusoikeudet velvoittavat valtiota pidättäytymään tietyistä toimista, kun taas laajan näkemyksen mukaan valtio ja muut julkisen vallan käyttäjät ovat velvollisia aktiivisesti edistämään ja suojaamaan perus- ja ihmisoikeuksia. Vuoden 1995 perusoikeusuudistuksessa omaksuttiin laaja perusoikeusnäkemys.²⁷

Uudistuksen tavoitteena oli laajentaa ja vahvistaa yksilön oikeuksia perustuslaillisella tasolla, edistää tasa-arvoa ja parantaa oikeusturvaa. Perinteisiä vapausoikeuksia tarkennettiin ja täydennettiin kansainvälisten ihmisoikeussopimusten mukaisesti, ja perustuslakiin lisättiin TSS-oikeuksia koskevia säännöksiä. Uudistuksella pyrittiin myös lisäämään perusoikeuksien

²⁴ HE 309/1993, s. 5.

²⁵ Karapuu 1999, s. 69–73.

²⁶ Hallberg 1999, s. 32.

²⁷ Karapuu 1999, s. 74–78.

suoraa sovellettavuutta viranomaistoiminnassa sekä parantamaan yksilöiden mahdollisuutta vedota oikeuksiinsa perustuslain nojalla. Perusoikeusuudistuksessa täsmennettiin perusoikeuksien rajoitusedellytyksiä ja vahvistettiin valvontajärjestelmiä perustuslaissa.²⁸ Vuonna 2000 voimaan tullut uusi perustuslaki (731/1999) yhdisti uudistetut perusoikeussäännökset yhteen lakiin korvaten aiemmat perustuslait. Nämä aiemmat perustuslait olivat Suomen hallitusmuoto, laki valtakunnan oikeudesta, valtiopäiväjärjestys ja ministerivastuulaki.

3.2 Rajoitusedellytykset

Perusoikeudet ovat keskeinen osa oikeusvaltiota, mutta ne eivät ole täysin ehdottomia. Tietyissä tilanteissa perusoikeuksien rajoittaminen voi olla sallittua, kunhan se tapahtuu tarkoin määritellyin perustein. Rajoitusten hyväksyttävyyden riippuu esimerkiksi perusoikeuksien välisistä ristiriidoista, joita kutsutaan kollisiotilanteiksi. Näissä tilanteissa on punnittava, miten eri oikeudet voidaan sovittaa yhteen siten, että perusoikeuksien yleiset periaatteet toteutuvat mahdollisimman kattavasti.²⁹ Ristiriitoja voi syntyä sekä lainsäädäntöä valmisteltaessa että sitä sovellettaessa.

Rajoittamista voi perustella myös painavilla yhteiskunnallisilla intresseillä, kuten turvallisuuden, terveydensuojelun tai muiden yleisten etujen turvaamisella. Näissä tilanteissa rajoitusten hyväksyttävyyden arvioidaan ensisijaisesti lainsäädännössä³⁰, ja erityisesti perustuslakivaliokunnalla on tärkeä rooli sen varmistamisessa, että rajoitukset täyttävät perusoikeuksia koskevat yleiset vaatimukset.³¹

Perustuslakivaliokunta on määritellyt perusoikeuksien rajoittamiselle yleiset edellytykset, jotka ovat keskeisiä niiden sallittavuuden arvioinnissa. Nämä periaatteet varmistavat, että rajoitukset ovat oikeasuhtaisia, laillisia ja perusoikeusjärjestelmän mukaisia.

Perustuslakivaliokunta on hahmottanut seitsemän vaatimusta perusoikeuksien rajoittamiselle:

²⁸ HE 309/1993, s. 15.

²⁹ Tavoitteena on varmistaa, että jokaisen yksilön perusoikeudet toteutuvat mahdollisimman hyvin. Ratkaisussa tulisi pyrkiä takaamaan kilpailevien perusoikeuksien yhtäaikaisten toteutumisen mahdollisimman tehokkaasti.

³⁰ Viljanen 1999, s. 157.

³¹ PL 74 §:n mukaan eduskunnan perustuslakivaliokunnan tehtävänä on antaa lausuntonsa sen käsittelyyn tulevien lakiehdotusten ja muiden asioiden perustuslainmukaisuudesta sekä suhteesta kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin.

1) Lailla säätämisen vaatimus: rajoitusten tulee aina perustua lakiin. Tämä tarkoittaa, että rajoituksia ei voida asettaa hallinnollisilla päätöksillä tai ohjeilla, vaan niiden on oltava selkeästi säädettyjä laissa. 2) Täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus: rajoitusten on oltava yksiselitteisiä ja selkeitä, jotta niiden soveltaminen on ennakoitavaa. Epämääräiset tai epäselvät rajoitukset eivät täytä perusoikeuksien suojaa. 3) Hyväksyttävyysoikeus: rajoitusten perusteiden on oltava yhteiskunnallisesti hyväksyttäviä ja perustuttava painaviin intresseihin, kuten yleiseen turvallisuuteen, terveyteen tai muihin merkittäviin yhteiskunnallisiin tarpeisiin. 4) Ydinalueen koskemattomuuden vaatimus: rajoitukset eivät saa koskea perusoikeuden ydinaluetta eli sen keskeistä sisältöä. Esimerkiksi oikeutta elämään tai kidutuksen kieltoa ei voida rajoittaa. 5) Suhteellisuusvaatimus: rajoitusten on oltava välttämättömiä ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään. Tämä tarkoittaa, että rajoituksella ei saa puuttua yksilön oikeuksiin enempää kuin on välttämätöntä. 6) Oikeusturvavaatimus: rajoitusten yhteydessä on varmistettava, että yksilölle tarjotaan riittävät oikeusturvakeinot, kuten mahdollisuus valittaa päätöksestä tai hakea muutosta. 7) Ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisen vaatimus: rajoitukset eivät saa olla ristiriidassa Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeussopimusten kanssa.³²

Nämä edellytykset muodostavat kokonaisuuden, joka on otettava huomioon perusoikeuksia rajoitettaessa. Lisäksi listaa ei pidetä täysin tyhjentävänä, sillä myös muita seikkoja voi nousta esiin arvioitaessa rajoitusten hyväksyttävyyttä.

Monet perusoikeudet sisältävät niin sanottuja lakivarauksia, jotka määrittävät rajoittamisen tai oikeuden käytön sääntelyn puitteet. Lakivaraus edellyttää, että perusoikeuden rajoitukset säädetään lailla tai lain nojalla, mikä korostaa lainsäätäjän vastuuta perusoikeuksien suojelussa. Lakivaraus voi sisältää myös valtuutuksia tai rajoituksia lainsäätäjälle, kuten toimeksiannon laatia tarkempia sääntöjä tai ohjeita perusoikeuksien soveltamisesta. Lakivarausten kirjoitustapa vaihtelee. Yksinkertaiset varaukset saattavat asettaa vain yleisen vaatimuksen lailla säätämisestä, kun taas yksilöidyt ja sääntelyvaraukset voivat sisältää tarkempia ohjeita tai rajoituksia lainsäätäjän toimivallalle. Näiden varauksien avulla varmistetaan, että perusoikeuksien rajoitukset pysyvät perustuslain mukaisina ja noudattavat tiukkoja laillisuusvaatimuksia.³³

³² Ks. PeVM 25/1994 s. 5 ja Viljanen 1999, s. 163–165.

³³ Viljanen 1999, s. 180–182.

Perusoikeuksien rajoitusedellytysten merkitys korostuu erityisesti silloin, kun lainsäätävä harkitsee uusia rajoituksia tai muutoksia perusoikeuksien sisältöön. Jokaisen rajoituksen kohdalla on arvioitava, täyttävätkö ne kaikki edellä mainitut vaatimukset. Näin varmistetaan, että yksilön oikeuksia ei rajoiteta ilman painavia perusteita ja että perusoikeusjärjestelmä säilyy johdonmukaisena ja kansainvälisten velvoitteiden mukaisena. Lisäksi edellytysten avulla pyritään estämään mielivaltaisia tai kohtuuttomia rajoituksia, jotka voisivat heikentää perusoikeuksien toteutumista.

3.3 Urheilijan sosiaaliturva ja perusoikeuksien rajoitusedellytykset

Perustuslain 19 §:n mukaan sosiaaliturva kuuluu perusoikeuksiin, ja sen rajoittaminen tulee näin ollen arvioida tarkasti yleisesti hyväksytyjen rajoitusedellytysten valossa. Urheilijoiden sosiaaliturvan nykyinen järjestelmä herättää kysymyksiä siitä, ovatko perusoikeuksien rajoitusedellytykset täyttyneet erityisesti yksilöurheilijoiden kohdalla.

Ensimmäinen perusoikeuksien rajoitusedellytys on, että rajoitusten tulee aina perustua lakiin. Urheilijan sosiaaliturvaa koskeva sääntely täyttää tämän vaatimuksen. Vuoden 2009 laki selvensi urheilijoiden asemaa erityissääntelyn avulla ja pyrki huomioimaan sekä yksilö- että joukkueurheilijoiden erityispiirteet. Kuitenkin lain säätämisen jälkeen on huomattu, että yksilöurheilijoiden asema on jäänyt heikommaksi, mikä asettaa kyseenalaiseksi sääntelyn oikeudenmukaisuuden. Vaikka sääntely sinänsä täyttää lailla säätämisen vaatimuksen, yksilöurheilijoiden kohtelu herättää kysymyksiä yhdenvertaisuudesta ja sosiaaliturvan laajemmasta turvaamistehtävästä.

Toinen vaatimus koskee rajoitusten täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta. Nykyinen sosiaaliturvasääntely sisältää joitakin yksilöurheilijoiden asemaan liittyviä epäselvyyksiä. Esimerkiksi harjoitteluohjelmien dokumentointia koskevat vaatimukset ovat ongelmallisia, sillä yksilöurheilijoilta saatetaan vaatia kirjallisia todisteita harjoittelusta tapaturmakorvauksen saamiseksi. Lisäksi esimerkiksi sponsoritulojen huomioiminen tulorajan määrittelyssä on monimutkainen kysymys, joka jättää yksilöurheilijat epävarmaan asemaan lain soveltamisalan suhteen. Näiden epäselvyyksien vuoksi laki ei täysin täytä täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimuksia ainakaan yksilöurheilijoiden osalta.

Rajoitusten on perustuttava hyväksyttäviin yhteiskunnallisiin intresseihin. Urheilijoiden sosiaaliturvan erityissääntely perustuu osittain urheilijoiden korkean tapaturmariskin ja lyhyen uran tuomiin erityispiirteisiin. Joukkueurheilijoiden osalta tämä järjestelmä on suhteellisen

toimiva, mutta yksilöurheilijoiden kohdalla sääntely ei ole samalla tavalla oikeudenmukainen. Nykyinen lainsäädäntö asettaa yksilöurheilijat tilanteeseen, jossa heitä suoraan verrataan elinkeinonharjoittajaan ja heidän vastuullaan on usein itse järjestää sosiaaliturvansa, mikä on omiaan lisäämään heidän taloudellista ja hallinnollista taakkaansa. Tämä asettaa kyseenalaiseksi rajoitusten hyväksyttävyyden yksilöurheilijoiden näkökulmasta.

Perusoikeuksien rajoittamisessa ydinalueen koskemattomuus on keskeinen periaate, jonka mukaan perusoikeuden keskeistä sisältöä ei voida rajoittaa. Nykyjärjestelmä, jossa yksilöurheilijoilta on poistettu velvollisuus ottaa lakisääteinen vakuutus, voi vaarantaa heidän perusoikeuksiansa ydinsisällön toteutumisen, erityisesti joukkueurheilijoihin verrattuna. Käytännössä perusoikeuksien ydinalueen koskemattomuuden vaatimuksella ei kuitenkaan usein ole itsenäistä merkitystä perusoikeusrajoitusten arvioinnissa. Tämä johtuu siitä, että rajoitukset, jotka loukkaavat perusoikeuden ydinaluetta, ovat lähes aina myös suhteellisuusvaatimuksen vastaisia.³⁴ Lisäksi ydinalueen täsmällinen määrittely voi olla haastavaa, mikä heikentää sen käytettävyyttä arviointivälineenä yksittäistapauksissa.³⁵ Vaikka ydinalueen kunnioittamisvelvollisuus ei aina tarjoa selkeitä vastauksia, se havainnollistaa hyvin, millaisia rajoituksia perusoikeuksiin ei tulisi missään olosuhteissa hyväksyä. Tämä tekee siitä hyödyllisen työkalun hahmotettaessa perusoikeuksien rajoittamisen ääri rajoja ja varmistettaessa, että lainsäädäntö pysyy hyväksyttävissä rajoissa. Urheilijoiden sosiaaliturvan osalta tämä tarkoittaa, että yksilöurheilijoiden oikeus riittävään toimeentulon turvaan tulisi nähdä loukkaamattomana, eikä vastuu tämän oikeuden toteutumisesta tulisi jäädä yksin yksilöurheilijan vastuulle.

Rajoitusten tulee olla välttämättömiä ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään. Yksilöurheilijoiden aseman vertaaminen yksityiseen elinkeinonharjoittajaan voi olla perusteltua osittain, mutta se ei välttämättä ole suhteessa sosiaaliturvan tarkoitukseen. Nykyjärjestelmässä yksilöurheilijoiden vastuulle jää oman sosiaaliturvansa järjestäminen, mikä voi johtaa siihen, että pienituloiset urheilijat jäävät ilman riittävää turvaa. Tämä asettaa kyseenalaiseksi lainsäädännön suhteen suhteellisuusperiaatteeseen, sillä vaihtoehtoisia, vähemmän rajoittavia ratkaisuja olisi mahdollista harkita.

³⁴ Viljanen 2001, s. 248–249.

³⁵ Viljanen 2001, s. 244.

Yksilöiden oikeusturva on keskeinen osa perusoikeuksien rajoitusten hyväksyttävyyttä. Nykyisessä lainsäädännössä yksilöurheilijat voivat joutua tilanteisiin, joissa heidän on vaikea osoittaa oikeuttaan tapaturmakorvaukseen tai eläke-etuuksiin. Esimerkiksi harjoitteluohjelman dokumentaatiovaatimukset ja vakuuttamisen vapaaehtoisuus voivat johtaa oikeusturvaongelmiin, jotka eivät koske joukkueurheilijoita samassa määrin.

4 Yhdenvertaisuuden arviointia

4.1 Yleinen sosiaaliturva

Urheilijoiden sosiaaliturvan eriyttäminen yleisestä sosiaaliturvalainsäädännöstä on alkujaan heikentänyt urheilijoiden oikeutta nauttia yhdenvertaisuudesta suhteessa muihin tulonsaajiin. Tämä ongelma korostui erityisesti vuoden 1995 asetuksessa, jossa yksilöurheilijat jätettiin sekä yleisen sosiaaliturvan että uuden urheilijoille tarkoitetun erityissääntelyn ulkopuolelle. Tällainen ratkaisu herättää edelleen kysymyksiä siitä, miksi yksilöurheilijat katsottiin soveltumattomiksi kummankaan järjestelmän piiriin. Perustuslaillisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta tämä asettaa kyseenalaiseksi sääntelyn perustuslainmukaisuuden ja hyväksyttävyyden.

On huomionarvoista, että urheilijoiden sosiaaliturvaa koskeva sääntely tuli voimaan vain muutama kuukausi ennen merkittävää perusoikeusuudistusta elokuussa 1995. Tämä saattaa osaltaan selittää, miksi perustuslainmukaisuuden arviointi jäi osittain tekemättä.

Perustuslakivaliokunta ei ole antanut lausuntoa yhdenkään urheilijoiden sosiaaliturvaa koskevan asetuksen tai lain yhteydessä, vaikka juuri kyseisessä lainsäädännössä olisi voitu arvioida esimerkiksi perusoikeuksien rajoitusedellytysten toteutumista. Jos lainsäädäntö olisi annettu perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi, on mahdollista, ettei nykyisen kaltaista järjestelmää olisi hyväksytty ainakaan ilman merkittäviä muutoksia.

Yleisten rajoitusedellytysten soveltuvuus nykyiseen lainsäädäntöön on kiinnostava kysymys, jota on tarkasteltu edellisessä jaksossa. Esimerkiksi se, miten nykyinen sääntely täyttää perusoikeuksien lailla säätämisen, täsmällisyyden ja suhteellisuuden vaatimukset, antaa tärkeää tietoa urheilijoiden oikeuksien toteutumisesta. On selvää, että nykyisessä sääntelyssä on puutteita, jotka heikentävät yksilöurheilijoiden asemaa ja kyseenalaistavat heidän oikeutensa yhdenvertaiseen sosiaaliturvaan.

4.2 Asema suhteessa joukkueurheilijaan

Yksilöurheilijan voidaan katsoa olleen yhdenvertaisessa asemassa vuoden 1998 asetuksesta lähtien vuoden 2009 lakiuudistukseen saakka. Yksilöurheilijat kuuluivat lain soveltamisalaan ja heitä koski vakuuttamisvelvollisuus joukkueurheilijoiden tavoin. Myöskään merkittäviä yksilöurheilijoita syrjiviä lainkohtia, kuten vuonna 2009 voimaan tullut uusi tapaturman

määritelmä, ei tuolloin säädöksissä ollut. Vuonna 2009 yksilöurheilijoiden asema suhteessa joukkueurheilijoihin muuttui.

Voimassa oleva lainsäädäntö ei ensinnäkään enää velvoita yksilöurheilijaa hankkimaan itselleen lain mukaista turvaa tapaturman ja eläkkeen varalta. Tämä johtaa luonnollisesti siihen, että osa lain soveltamisalaan kuuluvista yksilöurheilijoista jättää vakuutuksen ottamatta ja joutuvat taloudelliseen ahdinkoon joukkueurheilijaa helpommin tapaturman sattuessa tai eläkkeelle jäätyään.

Muutosta on aiemmin kerrotun mukaisesti perusteltu sillä, että yksilöurheilija nähdään enemmän itsenäisenä ammatinharjoittajana. Vaikka tämä näkökulma on perusteltu ja ymmärrettävä, tekee se myös perustelemattomia johtopäätöksiä. Urheilijan laji valikoituu yleensä jo lapsuudessa joko oman mielenkiinnon, huoltajien suosituksen tai molempien yhteisvaikutuksen seurauksena. Tuolloin lapsi, saatikka tämän huoltajat, ottavat huomioon sen, että lapsen menestyessä kyseisessä lajissa ja siirtyessään vanhempana ammattilaiseksi tuossa lajissa, tulee hänen olla myös kouluttautunut ja valmistautunut ottamaan itsenäisen elinkeinonharjoittajan tavoin vastuu myös omasta sosiaaliturvastaan. Tällaiselta urheilijalta voidaan kohtuuden rajoissa vaatia valmiuksien kehittämistä sopimusten solmimiseen, neuvottelemiseen ja sitä kautta tulojen hankkimisen tehostamiseen. Kuitenkin sosiaaliturvan ollessa perusoikeuksien ydinalueella, ei siitä huolehtimista tulisi jättää tällaisen yksittäisen urheilijan harteille, vaan vakuuttamisvelvollisuus olisi pitänyt saattaa edelleen myös yksilöurheilijoihin.

Urheilijalain 2.2 §:n 2 kohdassa määritellään, milloin tapaturma on sattunut harjoittelussa. Lain sanamuoto ei sinänsä aseta yksilöurheilijaa eriarvoiseen asemaan, mutta tässä tapauksessa huomiota on kiinnitettävä nimenomaan lain esitöihin ja hallituksen esitykseen. Hallituksen esitys sisältää vaatimukset sille, milloin omatoimisen harjoittelun voidaan katsoa tapahtuvan harjoitteluohjelman mukaisesti. Harjoittelu on harjoitteluohjelman mukaista, kun harjoittelu tapahtuu valmentajan urheilijalle etukäteen antaman henkilökohtaisen harjoitteluohjelman mukaisesti. Tätä seuraa maininta siitä, että lyhyille jaksoille harjoitteluohjelma voidaan antaa myös suullisesti. Lisäksi hallituksen esityksen mukaan

vahinkotilanteessa harjoitteluohjelman tarkempi sisältö tulisi olla luotettavalla tavalla selvitettävissä eli käytännössä kirjallisena.³⁶

Edellä jaksossa 2.1 todetulla tavalla tämä voi yksilöurheilijan osalta muodostua rajankäyntikysymykseksi erityisesti, jos urheilija suunnittelee ja toteuttaa yksin omat harjoituksensa esimerkiksi kauden ulkopuolella. Harjaantunut urheilija ei tällaisessa tilanteessa välttämättä luo suunnitelmaa kirjalliseen muotoon, vaan tekee harjoittelut tottumuksensa mukaisesti. Joukkueurheilijalle taas on harvinaisempaa, että lainkohdan kaikki vaihtoehtoiset vaatimukset eli ohjaus, valvonta ja harjoitteluohjelman mukaisuus puuttuvat. Näin ollen harjoittelussa sattuneen tapaturman korvattavuus lain mukaisesta vakuutuksesta saattaa asettaa yksilöurheilijan joukkueurheilijaa heikompaan asemaan, jolloin yksilöurheilija ei tältä osin olisi yhdenvertaisessa asemassa.

Tätä lainkohtaa tulkittaessa on otettava huomioon lain sanamuodon etusija. Lain sanamuoto on etusijalla lain esitöihin nähden, vaikka esitöistä haetaankin tulkinta-apua lainkirjoittajan tarkoitukseen. Tässä tapauksessa lain sanamuoto ei anna vaatimuksia harjoitteluohjelman kirjallisuudelle tai sille, että harjoitteluohjelman tulisi olla tehnyt urheilijan valmentaja. Jos säännöstä tulkittaisiin vain sanamuodon mukaan tilanteessa, jossa yksilöurheilija on suunnitellut ja toteuttanut harjoittelun tekemättä sitä kirjallisesti ja hänelle sattuu tapaturma, olisi yksilöurheilija yhdenvertaisessa asemassa. Lain esitöiden mukaisen tarkoituksen voidaan kuitenkin olettaa vaikuttavan mahdolliseen ratkaisuun tässä tapauksessa. Jää nähtäväksi, millä tavalla tällaisessa tilanteessa tuomioistuin tekisi päätöksensä. Yksilö- ja joukkueurheilijan välisessä yhdenvertaisuudessa on kuitenkin selvästi jännite voimassa olevassa lainsäädännössä.

Kokonaan erillinen kysymys on se, ovatko kaikki urheilijat yhdenvertaisessa asemassa muihin tulonsaajiin nähden. Onko koko urheilijoiden sosiaaliturvan erityissääntely perusoikeuksien rajoitusedellytysten mukainen vai tulisiko urheilijoiden kuulua yleisen sosiaaliturvan piiriin?

³⁶ HE 22/2009 vp, s. 19.

5 Lopuksi

5.1 Ruotsin malli

Ruotsin hyvinvointijärjestelmä on laaja ja julkisesti rahoitettu. Sen periaatteena on kattaa kaikki Ruotsissa asuvat henkilöt.³⁷ Yleinen sosiaalivakuutusjärjestelmä on pakollinen ja kattaa sekä Ruotsin kansalaiset että maassa asuvat ulkomaalaiset. Sosiaalivakuutus turvaa toimeentuloa erilaisissa elämäntilanteissa, kuten sairauden, työttömyyden, vammaisuuden ja vanhuuden varalta. Etuuksia voidaan myöntää joko perusturvana, joka ei riipu tuensaajan tuloista, tai tuloperusteisina korvauksina, jotka kattavat ansionmenetyksiä.³⁸

Ruotsissa urheilijat kuuluvat sosiaalivakuutusjärjestelmän piiriin yleisen lainsäädännön nojalla, eikä heille ole säädetty erityislakia. Sosiaalivakuutuslain mukaan urheilutulot lasketaan sairauspäivärahan ja muiden etuuksien perusteena oleviin tuloihin, jos ne ylittävät tietyn vähimmäisrajan (10 176 kruunua vuodessa). Tulorajan ylittyessä työnantajan on maksettava sosiaalivakuutusmaksut, mikä turvaa urheilijoille saman tasoisen sosiaaliturvan kuin tavallisilla työntekijöillä.³⁹ Ennen vuotta 1985 urheilutuloja ei kuitenkaan pidetty sosiaaliturvan perusteena, eikä urheilijoilla ollut oikeutta sosiaalivakuutusetuuksiin. Muutoksen toi nk. Benny Westblom -tuomio, jossa Ruotsin korkeimman hallinto-oikeuden katsottiin rinnastavan jääkiekkoilijan palkkiot työsuhteesta saatuihin ansioihin. Nykyisin urheilijoiden sosiaaliturvan taso vastaa tavallisen työntekijän turvaa, mikäli tulot ylittävät määritetyn rajan.⁴⁰

Ruotsissa sosiaalivakuutuslain nojalla myönnetään sairauspäivärahaa sairastapauksissa, ja se korvaa noin 80 prosenttia menetetyistä tuloista yläänsiorajaan (318 000 kruunua vuodessa) asti. Tapaturmavakuutuslain mukaan työtapaturmiksi katsotaan vammat ja sairaudet, jotka ovat seurausta työstä. Tapaturmavakuutukseen kuuluu elinkorko, joka korvaa ansionmenetykset pysyvän tai pitkäaikaisen työkyvyn alenemisen perusteella. Useimmilla työntekijöillä tapaturmaturvan järjestää työnantajan vakuutus. Urheilijoiden kohdalla sosiaaliturvan perusta on kuitenkin työehtosopimuksissa. Esimerkiksi jalkapallon pelaajien työehtosopimukset tarjoavat kattavamman turvan kuin yleinen sosiaalivakuutus. Sopimukset

³⁷ Rosengren 1999, s. 7.

³⁸ Rosengren 1999, s. 18.

³⁹ Muinonen 2007, s. 53.

⁴⁰ Muinonen 2007, s. 53 ja Anttila 2011, s. 57.

voivat korottaa korvausastetta ja laajentaa etuuksia, erityisesti loukkaantumistilanteissa. Ilman työehtosopimuksia urheilijat kuuluvat tavallisen työntekijän sosiaaliturvan piiriin.⁴¹

Suomessa urheilijoiden sosiaaliturva on järjestetty erityissääntelyn avulla. Ruotsissa sen sijaan urheilijat rinnastetaan tavallisiin työntekijöihin, ja heidän sosiaaliturvansa määräytyy yleisen sosiaaliturvalainsäädännön mukaisesti. Tämä lähestymistapa heijastaa Ruotsin yhdenvertaista näkemystä urheilusta työnteon sektorina.⁴² Työehtosopimukset täydentävät sosiaaliturvaa ja ottavat huomioon urheilun erityispiirteet, kuten loukkaantumisriskit. Ruotsin järjestelmä korostaa yhdenvertaisuutta ja integroi urheilijat osaksi yleistä sosiaaliturvaa. Tämä lähestymistapa vaikuttaa oikeudenmukaiselta, yhdenvertaiselta ja yksinkertaisemmalta kuin Suomen erityisjärjestelmä. Suomen voisi olla hyödyllistä ottaa mallia Ruotsista ja harkita yleisen sosiaaliturvajärjestelmän soveltamista urheilijoihin, erityisesti yhdenvertaisuuden ja hallinnollisen selkeyden näkökulmasta.

5.2 Johtopäätöksiä

Urheilijoiden sosiaaliturva on ollut alusta alkaen säädelty siten, että pääpaino on ollut joukkueurheilijoiden etujen huomioimisessa, mikä on johtanut yksilöurheilijoiden aseman jäämiseen toissijaiseksi. Lainvalmistelun ja esitöiden yhteydessä yksilöurheilijoiden asemaa on toki punnittu, mutta käytännössä tehdyt ratkaisut eivät ole tarjonneet yhdenvertaista kohtelua. Yksilöurheilijan rinnastaminen itsenäiseen elinkeinonharjoittajaan tai yrittäjään on osittain ymmärrettävää, mutta samalla ongelmallista. Yrittäjä tekee tietoisesti päätöksen ryhtyä harjoittamaan elinkeinoa ja ottaa vastuulleen siihen liittyvät riskit jo ennen toimintansa aloittamista. Yksilöurheilija puolestaan aloittaa urheilun usein lapsuudessa tai nuoruudessa ilman käsitystä tulevaisuudessa häntä mahdollisesti odottavista sosiaaliturvaan liittyvistä velvoitteista. Urheilija ei välttämättä ole valinnut yksilölajia omasta vapaasta tahdostaan, vaan lajivalinta voi olla seurausta kiinnostuksen, lahjakkuuden ja esimerkiksi vanhempien ohjauksen yhdistelmästä. Tällaisessa tilanteessa yksilöurheilijalla ei aina ole realistista mahdollisuutta valita lajia, jossa sosiaaliturvan järjestäminen olisi joukkueurheilijoiden tapaan työnantajan vastuulla.

⁴¹ Anttila 2011, s. 56.

⁴² Anttila 2011, s. 58.

Vuoden 2009 lakiuudistus toi mukanaan merkittäviä muutoksia, jotka heikensivät yksilöurheilijoiden asemaa entisestään. Aiemmin he kuuluivat pakollisen vakuuttamisen piiriin, mutta lakiuudistuksen jälkeen tämä velvollisuus poistettiin yksilöurheilijoilta. Tämä tarkoittaa, että yksilöurheilijat voivat halutessaan jättää vakuutuksen ottamatta, mikä altistaa heidät taloudellisille riskeille. Tapaturman tai uran päättymisen yhteydessä yksilöurheilija voi joutua tilanteeseen, jossa hänellä ei ole riittävä turvaa. Vaikka vakuuttamisvelvollisuuden poistamista perusteltiin sillä, että yksilöurheilijat toimivat usein itsenäisen elinkeinonharjoittajan tavoin, tämä näkökulma ei täysin huomioi urheilijoiden tosiasiallisia olosuhteita ja heidän mahdollisuuksiaan kantaa vastuuta sosiaaliturvastaan. Ero yksilö- ja joukkueurheilijoiden välillä korostuu erityisesti silloin, kun joukkueurheilijat saavat sosiaaliturvansa automaattisesti työnantajaltaan, kun taas yksilöurheilijoilta vaaditaan aktiivisia toimia turvansa järjestämiseksi.

Lisäksi vuoden 2009 lakiuudistuksessa tehtiin muutoksia tapaturman määritelmään, mikä edelleen asettaa yksilöurheilijat joukkueurheilijoita haavoittuvampaan asemaan. Lainkohdassa todetaan, että tapaturman korvattavuus riippuu siitä, tapahtuuko se ohjatussa, valvotussa tai harjoitteluohjelman mukaisessa harjoittelussa. Yksilöurheilijoilla on usein tapana suunnitella harjoittelunsa itse ilman kirjallista dokumentaatiota, erityisesti kauden ulkopuolella. Tämä voi johtaa näyttöongelmiin korvaustilanteessa. Joukkueurheilijat sen sijaan harjoittelevat usein ryhmissä, valvonnan alaisina, ja heidän harjoittelunsa täyttää automaattisesti lain vaatimukset. Tämä ero on johtanut siihen, että yksilöurheilijat saattavat jäädä vaille korvauksia tilanteissa, joissa heidän harjoittelunsa ei täytä lain kirjallisen tulkinnan edellytyksiä.

Lopuksi rajoitusten tulee olla sopusoinnussa Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Olisi mielenkiintoista arvioida aiheuttaako nykyinen järjestelmä jännitteitä Suomea velvoittavien ihmisoikeussopimusten suhteen. Yksilöurheilijoiden heikompi asema suhteessa joukkueurheilijoihin voi herättää kysymyksiä yhdenvertaisuuden toteutumisesta ja sosiaaliturvan oikeudenmukaisuudesta myös kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta.

Näiden epäkohtien valossa on selvää, että nykyinen lainsäädäntö asettaa yksilöurheilijat joukkueurheilijoita heikompaan asemaan. Tämä ei ainoastaan herätä kysymyksiä perustuslain 6 §:ssä säädetyn yhdenvertaisuusperiaatteen toteutumisesta, vaan myös perusoikeuksien ydinalueen suojaamisesta. Sosiaaliturvan, erityisesti toimeentulon turvaamisen, tulisi olla perusoikeus, jonka toteutuminen ei saisi olla riippuvainen yksilöurheilijan kyvystä tai

mahdollisuuksista järjestää oma sosiaaliturvansa. Siksi on perusteltua arvioida nykyjärjestelmää uudelleen ja harkita joko yksilöurheilijoiden vakuuttamisvelvollisuuden palauttamista tai vaihtoehtoisesti koko erityissääntelyn korvaamista yleisen sosiaaliturvalainsäädännön piiriin siirtymisellä. Tämä vaatisi myös lain alistamista perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi, jotta varmistettaisiin, että lainsäädäntö täyttää perusoikeuksien rajoitusedellytykset ja takaa urheilijoiden yhdenvertaisen kohtelun.

5.3 Pohdintaa

Vaikka urheilijoiden sosiaaliturva vaikuttaa asettavan yksilöurheilijat eriarvoiseen asemaan, siitä ei suurta vahinkoa aiheudu: yksilölajien edustajat vakuuttavat itsensä lakisääteisellä, heille vapaaehtoisella, tapaturma- ja eläkevakuutuksella yhä harvemmin.

Tapaturmavakuutuskeskus (TVK) huolehtii muun muassa ammattuurheilijoiden vakuuttamisen seurannasta ja yleisestä valvonnasta sekä pitää rekisteriä urheilijan tapaturma- ja eläketurvasta annetun lain mukaan vakuutetuista urheilijoista ja vakuutuksenottajista. TVK julkaisee myös tilastoja ammattuurheilijoiden vakuuttamisesta ja vahingoista. Kun vakuutuksesta tuli yksilöurheilijalle vapaaehtoinen vuonna 2009, yhä useampi yksilöurheilija on päättänyt olla ottamatta lakisääteistä vakuutusta itselleen. Vuonna 2011 lakisääteisellä vakuutuksella vakuutettuja yksilölajien edustajia oli vielä 21. Luku väheni vuosittain, ja vuonna 2017 näitä yksilöurheilijoita oli enää yksi jäljellä. Tämän seurauksena TVK on viime vuosina julkaissut tilastot yhdistämällä pienemmät joukkuelajit yhteen ”kaatokategoriaan” yksilölajien kanssa. Tilastoissa on lueteltu erikseen lakisääteisellä vakuutuksella vakuutetut ammattuurheilijat seuraavien lajien osalta: jääkiekko, jalkapallo, koripallo, pesäpallo ja lentopallo. Ammattuurheilijoita, jotka edustavat yksilölajeja taikka muita joukkuelajeja kuin edellä mainitut, oli vuonna 2023 yhteensä 36.⁴³

On selvää, että urheilijalain mukaisella tapaturma- ja eläkevakuutuksella vakuutettujen yksilöurheilijoiden määrä on vähäinen, mikä tarkoittaa myös sitä, että yhdenvertaisuuden ja muiden perusoikeuksien näkökulmasta eriarvoiseen asemaan joutuvien yksilöurheilijoiden määrä jää pieneksi. Tämä ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että yksilöurheilijoiden asema on ongelmallinen. Usein yksilöurheilijat päättävät olla ottamatta lain mukaista vakuutusta sen vapaaehtoisuuden vuoksi, mikä altistaa heidät huomattaville riskeille uran aikana ja sen

⁴³ Huippu-urheilun instituutti Kihu, Tapaturmavakuutuskeskus.

päätyessä. Tällainen tilanne herättää kysymyksiä sosiaaliturvan perimmäisestä tarkoituksesta ja sen toteutumisesta yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Vaikka urheilijalain mukainen vakuutus on tärkeä osa urheilijoiden sosiaaliturvaa, se ei ole heidän ainoa vaihtoehtonsa. Yksilöurheilijat voivat kääntyä yksityisten vakuutusyhtiöiden puoleen hankkiakseen vapaaehtoisen vakuutuksen. Tämä mahdollisuus tuo joustavuutta, mutta siihen liittyy useita haasteita. Yksityiset vakuutukset eivät aina tarjoa samanlaista suojaa kuin lakisääteinen vakuutus, ja niiden ehdot voivat vaihdella huomattavasti. Lisäksi vakuutusyhtiöt voivat kieltäytyä myöntämästä vakuutusta esimerkiksi silloin, jos urheilijalla on aiempia tapaturmia, joiden vuoksi uusi vakuutus voisi sisältää merkittäviä rajoituksia korvattavuuden osalta. Tällöin urheilija jää tilanteeseen, jossa hänen mahdollisuutensa saada kattava sosiaaliturva ovat huomattavasti rajoitetummat. Yksityisten vakuutusten varassa toimiminen tuo myös taloudellista epätasapainoa yksilöurheilijoiden keskuuteen. Monet urheilijat, erityisesti uransa alkuvaiheessa olevat tai vähemmän tuloja ansaitsevat, saattavat jättää vakuutuksen hankkimatta sen kustannusten vuoksi. Tämä altistaa heidät taloudellisille riskeille, mikäli he joutuvat tapaturman tai loukkaantumisen vuoksi jättämään urheilun. Toisaalta yksilöurheilijat, joilla on enemmän tuloja tai jotka ovat saavuttaneet korkean markkina-arvon urallaan, saattavat pystyä hankkimaan kattavampia vakuutuksia, mikä lisää eriarvoisuutta urheilijoiden välillä.

Urheilijan sosiaaliturvaan liittyvä keskustelu korostaa myös yksityisten ja lakisääteisten vakuutusten välistä suhdetta. Vaikka yksityiset vakuutukset voivat täydentää lakisääteistä turvaa, niiden ei tulisi korvata sitä, koska perusoikeuksien ydinalueeseen kuuluva toimeentuloturva ei saisi olla riippuvainen yksilön kyvystä neuvotella tai varmistaa oma sosiaaliturvansa. Tämä korostuu erityisesti urheilun kaltaisella alalla, jossa tulot voivat vaihdella merkittävästi kaudesta ja menestyksestä riippuen. Tähän vapaaehtoisten tapaturma- ja eläkevakuutusten ulottuvuuteen ei tässä tutkielmassa ollut mahdollisuutta perehtyä tämän syvällisemmin, vaikka sekin sisältää omat ongelmansa urheilijoiden näkökulmasta.

Näin ollen nykyjärjestelmässä ilmenevät epäkohdat eivät koske vain vakuuttamisen vapaaehtoisuutta, vaan myös sitä, miten urheilijoiden sosiaaliturvan järjestelmä vastaa heidän perusoikeuksiinsa. Yksilöurheilijoiden heikompi asema korostaa tarvetta tarkastella kriittisesti nykyistä lainsäädäntöä ja harkita uudistuksia, jotka varmistaisivat yhdenvertaisen kohtelun ja paremman turvan kaikille urheilijoille. Erityisesti tulisi arvioida, täyttääkö nykyinen

järjestelmä perusoikeuksien rajoitusedellytykset ja voisiko koko erityissääntelyn korvaaminen yleisellä sosiaaliturvajärjestelmällä tarjota oikeudenmukaisemman ratkaisun.

Pääministeri Orpon hallitusohjelmaan on kirjattu urheilijoiden sosiaaliturvaa koskeva toimenpide.⁴⁴ Sen mukaan hallitus tulee korjaamaan urheilijoiden sosiaali-, työttömyys- ja eläketurvan puutteita. Tästä toimenpiteestä ei toistaiseksi ole tarkempaa tietoa, emmekä tiedä onko tarkoituksena tehdä pieniä lakitekniisiä muutoksia, uudistaa urheilijalaki kokonaisuudessaan vai kenties alkaa kokonaisvaltaisesti punnitsemaan urheilijan sosiaaliturvan erityissääntelyn tarkoituksenmukaisuutta ja jopa perustuslainmukaisuutta. Tämä jää vielä nähtäväksi.

⁴⁴ Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma, s. 94.